

INTERROGATIUS

Los interrogatius algueresos són:

QUAL, QUALA, QUALS, QUALES: «*Qual era el tou?*»; «*No sé quala triar, de pera*»; «*Quals has pres, de mocadors?*»; «*Quales són les coses que t'agraden?*»;

QUI: «*Qui és?*». Endemés d'interrogatiu, pot ésser exclamatiu: «*Qui bo!*»; «*Qui bella minyona!*»; «*Qui ulls clars!*»;

QUI COSA: «*Qui cosa voleu?*». Convé recuperar en usos formals, sobretot escrits, també l'antic (per l'alguerès, però comú i actual per tots los altres parlars catalans) **QUÈ:** «*Què (o qui cosa) dius?*». No és acceptable la forma italiana comunament emprada **cosa*.

PER QUÈ (poc emprat avui en dia: se té d'evitar la forma col·loquial hodierna **per cosa*): «*Per què no hi véns també tu?*»; «*No se sap per què succeeixi, això*».

En frases no interrogatives s'escriu tot unit **PERQUÈ:** «*No hi só anat perquè no teniva temps*».

QUANT, QUANTA, QUANTS, QUANTES (també quantitatiu): «*Quant te'n toca, de torró?*»; «*Diu quanta moneda te fa menester*». Se té d'evitar la forma **quanta*, per indicar casos de masculí, singular i plural (*quant*/*quants*), i de femení plural (*quantes*), perquè això és fruit d'un fenomen exclusivament fonètic, i no morfològic, que és probable que véngui del napolità: «*Quant temps sense menjar bacallà!*» (i no **quanta temps*).

També se té d'evitar l'ús interrogatiu d'*assai*, en lloc de *quant*, *quanta*, *quants*, *quantes*: «*Quant costa això?*» (i no **assai costa*), «*Quanta moneda tens en butxaca?*» (i no **assai moneda*), «*Quants séu avui a menjar?*» (i no **assai séu*), «*Quantes voltes hi sés anat a Barcelona?*» (i no **assai voltes*);

ON: «*On vas?*», «*D'on arribes?*»; «*No se sap on s'és amagat*». L'alguerès pronuncia, segons la posició en la frase, [a'ont], ['ont], [on'ti] i ['onti], cosa que, però, no ne té de modificar la grafia *ON*;

QUAN: «*Quan eixiràs?*»; «*Fes-nos saber quan partirem*». L'alguerès, com altres parlars catalans, adjunyi una *t* a la fi, confundint-lo amb el quantitatiu/interrogatiu *quant*, però la grafia resta *QUAN*.

COM: «*Com t'és anat lo viatge?*».

RELATIUS

Los relatius en alguerès són:

QUE: «Ellos, *que són alts, hi arriben més fàcilment*», «La minyona *que has vist és ma neboda*», «Fes lo *que vols*», «Això *que m’han dit, ja siguerà ver?*», «L’any *que te sés casat tu, jo era fadrinet*», «L’última volta *que se són vistos, era al mes de juliol*»;

QUI: «Diu’l a *qui vols, te respongueran sempre el mateix*», «Això el farà *qui ne tengerà gana*», «A *qui l’ha dita, camp i vinya; a qui l’ha escoltada, ronya i tinya!*».

QUI pot ésser també emprat com a subjecte de frase: «*Qui diu aqueixa cosa, diu mentides*», «*Hi és qui és bo i qui és mal, tots sem diferents*»;

QUAL I QUALS: «La persona de la *qual me parles, no la coneix*», «És un material amb el *qual se fan les rajoles*», «Les coses de les *quals havem discutit són de recordar*», «Les finestres, les persianes de les *quals són verdes, fan una gran llumera*»;

ON, amb valor relatiu: «*Se seurà on s’és segut sempre*», «*La casa on viv és de propietat*».

Se té d’evitar d’emprar en l’ús escrit formes exclusivament col·loquials com *la setmana *qui ve, lo mes *qui entra, l’any *qui ve* (i, encara pitjor, **enguany qui ve*), perquè el relatiu just és *que*: *la setmana que ve, lo mes que entra, l’any que ve*.

També no és correcte emprar *que* en lloc de preposició+*qual, quals, o on*: «*Aquesta és la persona, de la qual (i no *que) t’havia dit*», «*Són coses amb les quals (i no *que) la criatura hi juga bé*», «*És un lloc on (i no *que) hi acudin tots*».

QUE té també una funció d’introduir frases interrogatives: «*Que hi véns?*», «*Que se pot?*», «*Que hi jugues?*». És d’evitar la forma sarda a («**A se pot?*», etc.).

ADVERBIS DE LLOC

En alguerès tenim:

A DAMUNT i **ENDAMUNT**: «Munta a damunt, que te vull»;
«Posa'l un poc més endamunt»;

A DABAIX: «T'esper a dabaix, fes lego»;

A DAVANT i **ENVANT**: «Me'l record com si encara el tenguessi a davant / envant dels ulls»;

A LA VORA: «Posa-te més a la vora de l'estufa, així te calentes de més»;

A LLUNY: «Nosaltros vivim massa a lluny, no podem venir»;

A COSTAT i **A PROP**: «Estem a costat / a prop»;

A SOTA: «Lo cutxo s'és estat quiet a sota de la mesa, no ha donat enfado a ningú»;

EN AQUI: «En aquí sem tots simpàtics!». Se té d'evitar la forma, amb *n* eufònica, purament col·loquial, *en*anquí*.

EN ALLI, **EN ALLÀ**: «Vés en allí / en allà i no te moguis»;

A DINS i **ENDINS**, **A DINTRE** i **ENDINTRE**: «Entrem a dins / a dintre, que nos redossem»; «Ensaca'l més endintre / endins, així hi està més cosa»

ENMIG: «No estiguis sempre enmig dels peus!»;

A FORES i **FORES** (amb l'imperatiu del verb *eixir*: «Ixi fores d'aquí!»): «Hi ha sempre una gata a fores de la porta». A *fores* té també el valor de “en campanya” (o sigui ‘a fores de la ciutat’): «Te'n vas a fores a amarar?»;

ENGIRO: «*Mira engiro, a veure si trobes a calqui u*»; «*Teniva una títula que me volava sempre engiro del cap*»;

ENRERE i *A RADERE*: «*Tira-te enrere, que no toca a tu*»; «*A mi m'han posat a radere, a ell a davant*»; «*S'és seguda enrere meu*».

També les locucions *EN ALT*, *EN BAIX*, *A MÀ DRETA* i *A MÀ ESQUERRA* tenen valor adverbial: «*Si el poses més en alt, hi està perfectament*»; «*Assetiem això més en baix, que va més bé*»; «*Giri a mà dreta i després vagi envant*»; «*La posento entrant a mà esquerra és la tua, recorda-te'n*».

En combinació amb *de* tenim: *d'en aquí* i *d'aquí*, —sobretot en les expressions com *d'aquí envant* i *d'aquí a dues hores*; i amb l'imperatiu de *eixir*: «*Ixi-te'n d'aquí!*»—, *d'en allí*, *d'en allà*, *de damunt*, *de dins*, *de dintre*, *d'enmig*, *de fores*, *d'en alt*, *d'en baix*, *d'envant*, *d'enrere*, *de radere*, *d'engiro*, *de sota*, *de lluny*, *de costat* i *de prop*.

PREPOSICIONS

La preposició *DE* en l'alguerès parlat no és apostrofada mai, fores de sis casos solament: *d'ell, d'ella, d'ellos, d'elles, forment d'Índia i figa d'Índia*.

Però, és convenient de seguir la normativa i apostrofar-la sistemàticament a davant de paraula que comença amb vocal o *h*: *d'amagat, d'anar, d'estiu, d'home, d'interessar, d'oli, d'u, d'unir*. (i no **de ⟨a⟩magat, *de ⟨a⟩nar, *de estiu, *de home, *de interessar, *de oli, *de u, *de unir*).

En una proposició passiva, introdueix lo complement d'agent: «*Això és pintat de tu*», «*Lo llibre és estat traduït de la senyora*».

S'ampra també en les proposicions comparatives de superioritat i d'inferioritat, quan lo segon terme és un substantiu o un pronom: «*Sebastià és més gran de tu*», «*Anna és més petita d'ell*», «*Jo só més jove de Joan*», «*Ell és més deshonest del rival*», «*Só arribat primer dels altres*».

La preposició *PER* en alguerès indica finalitat: «*No té llumins per encendre el foc*»; «*He comprat dos dolços pels minyons*».

PER A s'ampra exclusivament en combinació amb *mi* i *tu*: «*Per a mi, això no és just*»; «*He deixat una cosa per a tu*».

No són acceptables les formes col·loquials **a lo, *a los, *de lo, *de los, *per lo, *per los*, ja que les correctes són les contractes *AL, ALS, DEL, DELS, PEL, PELS*.

La preposició *AMB*, que fonèticament adjunyi una *a*, dita *paragògica* (com a Mallorca) pronunciant-se [ˈama], [aˈma], se té d'escriure, però, sense aquesta vocal: «*Amb això ja só ben servit*», «*Mengem judia amb col*».

Amb l'article *lo, los*, és usual l'ús de les formes *ellels*: «*Eixiré amb el parapluja, perquè ploguerà*», «*Vés amb els amics tous*».